

א. וויכסלאפיש
תל-אביב

cosa ני"ף "השחר" בקוטנה - בבית"ר

סביר אישיותו המופלאה של יוצר הגודדים העבריים. הרחוב היהודי, שהושפע מהתעמולת האנטי-ציונית והשמאלית, לעג ל"קומדיאנטים עם רובי העץ", אך כל זה לא השפיע על צעירים בית"ר. הם לא נחו ולא שקטו, ובכוחותיהם שלהם החלו מארגנים את הפעולות, ובראשם וראשונה קוראים את מאמריו של זאב ז'בוטינסקי, שהיו מתרפסים כל ערב שבת בעTHON "היגנט" ואח"כ ב"מאמענט".

لسניפי בית"ר בפולין לא היה באותו ימים מרכז בorporה, כפי שהיה לשאר הסטדריות הנוצר בפולין. הרחק מוקטנה, בעיר סטניסלבוב אשר בגליציה, החלה פועלת ההנאה בראשותו של מג'ר. ביברינג, שם קיבלה בית"ר בקוטנה את חומר ההסברת הראשון.

בין מיסדי בית"ר בקוטנה היה אברהם גולדשטיין, הוא שימש גם כמפקדה הראשון. חברי המפקדה היו משה גולדווסר, אהרון קלר, צבי לנדאנו והאחים רפקה וצבי קרוצק.

בחודש ינואר 1928 נערך בorporה הכינוס הראשון של המפקדים בהשתפותו של אהרון פרופס מריגה, אחד ממייסדי בית"ר העולמית. בעקבות הכינוס זה התאחדו שני האיגוניות שהיו קיימות אז בפולין: "השחר" ובית"ר. כינוס זה חולל שינויים בקוטנה. למפקד קן בית"ר במקום תנכית שנתקבלה מההנאה הראשית. נתגבשה גם תכנית הפעולה, שהיתה מורכבת בחלוקת מיסודות מדיניים לפי החלטות המוסדות של ברית הצה"ר העולמית, ובחלקה — מיסודות חינוכיים, שאושרו אחראיך על ידי הכינוס העולמי הראשון של בית"ר בדנציג.

אחרי שמוסדות בית"ר אישרו את "עשרה הדיברות של

רשימות אלה על תלמידות התנועה הלאומית בספר הזכרון לעירנו אינם חולין. כל זאת ותג ספוגים דמעות, מכל מלא בוקעת ועולה המיה חרישית של NAMES טהורות. ספר קינות הוא על חורבן עירנו קוטנה ודברי — דברי נהי ומספֶד על בית"ר.

בזכרוני עלות כל אותן הדמויות היקרות, שאינן עוד בחיים. בדמיוני משפט עני עתה ברוחות עירנו, תועה בחצרות, מציז בבתים ועומד בדמות ליד מחוז ילדותי ונעוורי — קו בית"ר. הנה הם לפני יידי, דמויות ערטילאות מביתות באלם-שפתיים, אך תפילה "יזכור" מלאה בכלי מר ודמעות רוטטות עולה ומרחפת באוירת-אלם זו.

בכל אשר אפנה אפגש בדיוני אחיהם, רעים וידידים. כולם נתבחו ונשרפו באכזריות ע"י הנaziים והיה המאמר הזה נר-זרון לנשומותיהם.

גל ההתלהבות העזום, שסחף את הנוצר העברי בארץות מזורה אירופה מאז בקורס של זאב ז'בוטינסקי ברג'ה בשנת 1923 והקמת הגרעין הראשון של תנועת נוצר לאומי, לא פסק גם על קוטנה. בשנת 1925 נפרדה דרכו של ז'בוטינסקי מדרך של הציונות הרשמית, ומما הרגיש את עצמו בנchorין לנදוד בקיבוצים היהודיים הגדולים ולשאת את דברה של הציונות הגדולה. הוצתו ניצוצות אי פה, אי שם. הם הפכו למשואות ולאחר כך ללהבה גדולה, שהקיפה את הנוצר היהודי בכל אירופה המזרחית ובמערב תפוצות.

באوتה שנה הגיע דברו של ז'בוטינסקי גם לקוטנה, ולא עבר זמן רב, ובחודש ניסן, הוא חודש אפריל 1927, הפך סניף "השחר" בקוטנה لكن בית"ר. צעירים קוטנאים החלו מתלכדים

הדריכו הדריכת הצבאי בית"ר. ד"ר פרוכטער והגב' טיכניר הדרכו קורס של עזורה ראשונה והרצו על תפקידה של עזורה ראשונה בזמן המלחמה. בשנת 1930 קיבל קו בית"ר בקוטנה נשק להכשרה צבאית וראשונה יכול היה הציבור היהודי לראות צעירים יהודים זוקפי קומה צועדים ורוביים על שיכם, ולב הציבור פחד ורחב.

בית"ר קוטנה החלה להתכונן במרץ לכינוס הספורטיבי הראשון של התנועה לפולין, ולהשתתפות רבת בית"רים במחנה הכלל-ארצى, שפיקדתו היה משה גולד. בקורס הראשון שקדם לכינוס השתתף מטעם בית"ר קוטנה מפקדה אברהם גולדשטיין. העבודה התרבותית בקונטנלה במלוא המרצים. נערכו קורסים להיסטוריה עברית, קיימו שעורים של הלשון העברית ושל ספרות עברית, התנהלו שיחות על הציונות, והעיקר — על רעיון בית"ר. גם חוג דрамטי ונוסף גם ספרייה על יד הקונטנלה, וכן פועל חוג לספורט. בל"ג בעומר נערכו טיולים בסביבה. מעת ספרים קיבלו מתרמים והודות לצירוף פרוטה לפרוטה הקימונו בכוחותינו שלנו את הספרייה היפה, מכשיר רב ערך להשתלמות והרחבת הידע. היו בה ספרים ממייטב היוצרים בעברית ובאידיש וגם בשפה הפולנית. המדור לפולטיניגרפיה ולדיעת הארץ הייתה בה חלק נכבד. ביראת כבוד ממש קיבלו את הספרים והעתונות מנציבות בית"ר שבורשה.

מעין רוח הקודש ריחפה על הספרייה הזאת, שהיתה מקור לא אכזב להתעוררות-לבבות ולהנוך דורות. ואיש לא פלא או, כי תפוץ סערה עזה, אשר תשמיד שליש מטובי עמו, תזרע הרס וחורבן ותציג אש גדולה שתשרוף את כל היצירות הנעלמות של סופרינו ומשוררינו הדגולים. אדם וספר — הכל יעלה באש. והנותרים בחיים — יתמותם כפולה תהיה: אדם ומספר. מן הראווי לציין את אסיפת האבל שנערכה בי"א באדר. היה זה גולת הכותרת של עבודות בית"ר בקוטנה, פרי הכמה מסורת ומאמצת של כל חבריה. החוג הדramטי הציג את נפילת תל-חי. באקדמיה זו השתתפו אורחים רבים מן החוץ, ביניהם הוריהם של הבית"רים ובפי כל נישאה הצלחה הגדולה של אסיפה זו.

א גruppe בית"רים אין 1931

קבוצת בית"ר ב-1931

עם גידולה של בית"ר התחלו יהודי קוטנה להתחשב בה. בשנת 1931 נסע אברהם גולדשטיין לקורס המיום למדריכי בית"ר בזילונקה על יד וורשה בהנהלתו של קצין שלטון בית"ר ירמיהו הלפרין ז"ל. ההרכב של מפקחת קו בית"ר היה אז: ייגדורוביץ, אלבום, ורשבצ'יק, גולדויסר, קרוצקי, משה קופמן, יעקב זידנברג ומרדיי זנדברג.

שנת 1932 היא שנה פוריה לבית"ר. מכל השכבות בא

בית"ר" התחלת הבית"ר כולה, ובתוכה הסניף בקוטנה לעבוד באופן אינטנסיבי. אילו מדובר היה בתנועת נוער אחרה כי או היה הדבר פשוט, לא כן ביחס לבית"ר. בתקופה שבין שתי מלחמות העולם הגיעו רימיון פאצ'יפיסטיות" למיניהם, והתעמולה העזה של מפלגות השמאלי הקיצונית וגוף של האגף השמאלי בציונות, עשתה כל מה שאפשר כדי להשניא על הציבור את נושאי החלום של הציונות הגדולה ושל חידוש הצבאות בישראל. שליחותה של בית"ר ברחוב היהודי הייתה על כן קשה מאד.

בית"ר שאפה לא רק לקיים את המצוות המעשיות, היומיומיות, הכרוכות בקיום תורה הציונית, כגון: לימוד עברית, איסוף כספים למען الكرן הקימת וכדומה, אלא ליצירת טיפוס חדש של צעיר עברי, טיפוס שהעם זוקק לו כדי להקים את

מרדיי זולדט ז"ל

מדינת היהודים, ואשר שאף לרוב היהודי בארץ-ישראל במלחמות הגדולה ביותר ובכל הדריכים. עם זאת שמה בית"ר את הדגש על השרש השפה העברית, ועל כל נטע לבבות הנוער את התפיסה של אמונה באידיאל אחד ולא בשניים, הוא עקרון החדר-בם, המוניזם.

בדומה לצעירים רבים אחרים נכנס כותב הטורים האלה מ"השחר" לבית"ר בקוטנה בשנת 1929, שנת המאורעות בארץ ישראל, וזאת בהשפעת נאומו של זאב ז'בוטינסקי בפאריס באסיפה מחאה נגד מאורעות אלה והתנגדות של ממשלה המנדט. הדנאומו זה הגיע לקובנה באסיפת-אבל שהתקנסה בקונטנלה. אחורי נאומיהם של מרדיי ולטר הי"ד ואליהו ולצמן הי"ד קרא מפקד בית"ר צבי סצ'יג את פקודת האבל. קו בית"ר בקוטנה שכן אז באולם בית הספר העברי ובסבתה, אחורי אסיפות בית"ר, נערכו אסיפות מהאה נגד מאורעות הדמים בארץ גם בבית הכנסת הגדול, ור' יהודה ריפטין היה אז מראשי הנואמים.

אחרי ביקורו של מר יוסף קלרמן החלו הצטרכותם של צעירים נוספים לשורות בית"ר. היו אלה שנים של השגשוג של בית"ר עירנו. הוקמה פלוגת הכשרה אצל ברבדה. הרבה בית"רים נסעו להכשרה, ביניהם אברהם גולדשטיין, יעקב זידנברג, פסח גוירצמן, ששבצ'יק, א. קולשינסקי, אריה אהרוןוביץ, ישראל ולטר, ישראל קנות, ורשבצ'יק, מענכע, ואחרים.

היו אלה שנים של שגשוג של בית"ר לפולין. לנציב בית"ר נתמנה אהרון פרופס ובית"ר בפולין קיבל צביוון משלחה, אשר הבדיל אותה מכל תנועות הנוער האחרות. בית"ר החלה מארגנת פלוגות להכשרה גופנית-צבאית W.W.F.W. פולג'ן, ז'ז'בוקסן, ז'ז'בוקסן נתן לה ביתוי נادر במאמרו "איפן פריפעטשיך", שהבית"רים שיננו אותו ממש בעל פה, חדלה להיות חלום והפכה למציאות. נוער בית"ר בקוטנה החל ללמידה את תורה המכבים. חבר המפקדה שמואל אלבום ז"ל לפקח על עצמו את

ולשמש מופת במסירותם. במאבק עם הצופים הפולנים, לקחו הבית"רים בשבי את דגלם. ב-1934 נוסד בקוטנה הארגון "ברית החיל", שמייסדיו היו בית"רים.

בינואר 1935 התקנסה בקרקוב הוועידה העולמית השישית של ברית הצעה"ר. אחרי ועידה זו שוב גילה ונתרכזה התנועה הלאומית בקוטנה. בני נוער רבים הצטרפו לשורות בית"ר, התנועה הלאומית פיתחה פעולה תרבותית ענפה. גם "ברית החיל" שגשה, ולאחר שנה של קיום נערכה מסיבה שניתית בראשות המפקדה: הקצינים בצבא הפולני — יוסף זליכובסקי ויהושע זנדרגן, אברהם גולדשטיין, ויגדורוביץ ופרינץ.

בחודש يولי 1935 עלה סגן מפקד ברית החיל יהושע זנדרגן לא"י.

ב-6 לחודש אפריל 1935 ארגנה אקדמיה לזכר יוסף טרומפלדור בהשתתפותם של נציגי התנועה הלאומית ונציגות בית"ר. מרדי צ'נדרגן פתח את האספה ומסר את רשות הדיבור למר יוסף קלרמן, ואחריו נאם משה גולד שליח שלטונו בית"ר. החוג הדרמטי ובית"ר הצוירה הציגו לפני הקהל מהזה על כבוש השמה והגנת תל-חי. לפי דוח בעthon "אונזר וועלט" קיבל החוג הדרמטי מכתב ברוכה מעת נציגות בית"ר.

ב-6 לחודש יוני 1935 נערכ בעירנו המשאל הכללי בברית הצעה"ר בדבר הקמתה של הסתדרות ציונית חדשה ובלתי תליה. כ-600 איש השיבו הן. מיד אחרי המשאל ניגשה הנהלת הצעה"ר לארגן את הבחירות לכינוס היסוד של הצעה"ח. זכות בחירה ניתנה לכל יהודי ויהודיה שמלאו להם 18 שנה באותו חודש. אחרי המשאל ביקרו אותנו מר מנחם בגין ונציגים אחרים של הצעה"ר ובית"ר. האחראי לבחירות היה מר לודאור, יו"ר הצעה"ר בעיר, אשר עבד במשירות נשף יחד עם מר ולוכביבנסקי. לפי דוח בעTHON "אונזר וועלט" השתתפו בחירות בעירנו 925 בוחרים מוה 841 بعد, 75 פסולים, ו-9 פתקים ריקים. מלבד חברי הצעה"ר ויהודיהם סתם, השתתפו בחירות גם חוגים מאורגנים וביניהם בלט ביהود חוג מגובש של חרדים בפולין שבראשם עמד לוי יונגסטטר, מראשי העסקנים של המזרחי.

ב-7 לספטמבר 1935 נפתח כינוס היסוד באולם קונצרטהאוס בוינה. בחודש דצמבר ביקר בעירנו ד"ר פוקר אשר מסר דוח על תכניתה של ההסתדרות הציונית החדשה.

בשנת 1936 פתח זאב ז'בוטינסקי ב意义上 תעולה לתכנית "האקוואציה", כלומר: עלית מאות אלפי יהודים מפולין לארץ ישראל תוך עשר שנים. העטון השמרני "צ'אס" פרסם מאמר של ראש בית"ר על רעיון זה ועל שיחותיו עם שר החוץ של ממשלה פולין, הקולונל בק ושרים פולנים אחרים. זאב ז'בוטינסקי ביקש את התערבותה של הממשלה הפולנית בזיננה לטובה התנועה הציונית.

בשעה שראש בית"ר פרסם את התוכנית על האקוואציה, פתחו עסוקני המפלגות היהודיות בהתקפה חריפה נגד התוכנית הנ"ל: אבל אחד ממרכז האינטלקטואלית היהודית בפולין "מועדון הרופאים והאינזנרים" הוזמן את ראש בית"ר להרצאה על תוכניותיו. לעירנו בא אז יוסף קלרמן בהרצאה על תוכניותיו של זאב ז'בוטינסקי. יוסף קלרמן נאם באולם הקולנוע הגדל "פולוניה" וניתח את דבריו זאב ז'בוטינסקי לפני קהל שומיעו. הוא פתח בדבריו במילים אלה: "פולין תעוזר ותעזר בתוכנית האקוואציה. ארץ ישראל יכולה לפטור את כל בעיות הגירה היהודית ופולין יכולה לסייע לך". וצר מאד, כי יהודי עירנו, כשאר יהודי פולין, לא שעו לתוכניתה "אקוואציה" ולא שמעו בקול האזהרה. וגם דבריו מר יוסף קלרמן לא הניבו פרי, ורק אלה שנשארו בחיים נזכרים תמיד בדבריו.

בסקרנו את הפעולות התרבותיות של הקן בקוטנה אי אפשר שלא לציין את השתתפותם של אנשי התנועה הלאומית במוסדות הציוניים הציבוריים. נציג תנועתנו משה ויגדורוביץ השתתף

נווער לומד ונעור עובד. לפי ההחלטה של הנציגות ארגנה בעירנו הכשרה על שם פסח גוירצמן ז"ל, שנפל על משמרתו איבבצבייך ע"י ברנובייך, בהיותו בהכשרה. יחד עם ישראל ולטר זוינדנבר דומנובייך וכן קיבל קו קוטנה תוספת כוח-אדם מההכשרה שהיתה אצל ברבדה. מארגן ההכשרה היה קצין הנציגות גרשון אשכנזי. בין אנשי ההכשרה היה גם י. ויניארסקי, הוא יעקב מרידור, סגן מפקד האצ"ל לשעבר וחבר הכנסת ביום. באותה שנה התקיימה בחודש אוגוסט הוועידה החמשית של ברית הצעה"ר. החלטות של הוועידה הזאת התו לנועה הלאומית קווי פעולה ואלה חיזקו עוד יותר את התנועה בעולם, בפולין ובפרט בעירנו.

בחודש מרץ 1933 אחרי ועידת קוטוביץ, ביקר זאב ז'בוטינסקי בקוטנה. ביקורו של מנהיג התנועה היה מארע בלחתי רגיל. המוני בית"רים מכל הסיבות באו העירה. בית"רים בלטו בחולצותיהם החומות. פסקו הדיבורים; כל אחד רצה לדעת מה יהיה נושא נאומו של זאב ז'בוטינסקי.

העיר רגשה ושמחה, מצפה בכליוון עיניים לקבל את פני ראש בית"ר זאב ז'בוטינסקי. אותה שעה התארגנה בתחנת הרכבת קבלת פנים מלכתית ממש של המוני חברי התנועה הלאומית וסתם יהודים. במסדר בית"ר, בשיר בית"ר, ניתקל רחש בית"ר בתחנת הרכבת. הרושם היה כביר. הגויים שהיו במקום עמדו דום ובפיהם הייתה מילה אחת: "מלך היהודים בא, מלך היהודים הגיע". התהלהקה הגיעה למלוון "פרנקל". אחרי קבלת הפנים, סקר ראש בית"ר את המסדר של בית"ר מהוו קוטנה. כשהגיע לשורות בית"ר הצוירה האהובה עליו, ניגש לאחד מהשורה ושאל אם הוא יודע עברית, תשובה הייתה: — כן. אז ביקש ממנו ראש בית"ר למתוח את שריריו בידו הימנית ואחר נשא את דברו ואמר: "בן בית"ר, מתח שריריך, עוד יהיה צורך בהם!" אחרி קבלת הפנים בבית מלוון "פרנקל" יצא התהלהקה דרך העיר בכיוון התאטרון של מכבי אש ב"סטרי רינק".

בראש התהלהקה רכבו שלושה פרשים בית"רים: אורנה, טיכניר וברבדה, אחיהם צעדו מפקד בית"ר מדיריך אברהם גולדשטיין בתלבושת החגיגית של בוגרי קורס המדריכים, קבוצת בית"רים PW.FW. עם רוביהם, קבוצה "מגן דוד" עם הגב" טיכניר וד"ר פרוכטר בראשה, ובסוף התהלהקה צעדו חיילים יהודים ושומרי הגבולות בעתיד! לב כל יהודי רחוב הרבה, וכך הגיעו התהלהקה לתאטרון.

זה היה היום הגדול בעירנו. פתח את אסיפה מר קפלן ז"ל יו"ר הצעה"ר ומסר את רשות הדיבור לראש בית"ר, יוצר הגנודים העבריים, ואסир ציון הראשון.

את נאומו הגדול פתח ז'בוטינסקי במילים אלו: "אני מאיר גרוסמן, רוברט שטריקר וסוסקין נעבד עוד ייחדיו!". היתה זאת הכרזתו הראשונה אחרי ועידת הפילוג. אי אפשר לתאר את ההתלהבות שהיתה בעירנו אחרי ביקורו של המנהיג הדגול, שמו נישא בפי אנשי ימין ושמאל כאחד. הנואם עוד מהדhed באוני, ביקרו לא ימחה מזיכרוני.

באوهاה שנה יצא לוילנה לבית הספר החקלאי להשתלמות חקלאית, מפקד מהוו בית"ר מרדי צ'נדרגן.

אחרי הקונגרס הי"ח התקցה בית"ר בעבודה אחת ועיקרית היא: ארגון החרים על סחרות מתוצרת גרמניה. באולם קולנוע מודרני כונסה אסיפה גדולה. המוני נהרו לאסיפה, האולם היה מלא עד אפס מקום, ורבים עמדו בחוץ. את האסיפה פתח מגיסטר אליו ולצמן ז"ל. הנואם, מר מנחם בגין הרעד את לב שומיעו והיהודים תושבי קוטנה התחלו לארגן את החרם.

בגמר פעולות הארגון יצאו הבית"רים למושב קיז' בכפר סמולרי ע"י גוסטינין. המושב ראוי היה לציון הונ בשל המפקדים המנוסים והן בשל רצונם של הבית"רים להיות מוכנים לכל

וממשיכי דרכו של מיסיד הלג'ון היהודי הראשון, שהרי דרישה היהת העזה רבה לפנות במחטב זהה.

ד"ר פלק טיכנר, בשבתו ברוסיה חיפש בית"רים ובני נוער מוקטנה, עודד אותם ונטע בלבם את התקווה, כי סבלם אינו לשוא וכי מדינת-ישראל קום תקום בימייהם. לאחר המלחמה חזרו רבים לפולין. ד"ר טיכנר, זנדברג ובית"רים אחרים הגיעו לשוזיה ושם המשיכו בפועלם התנועתי. מפקד המחוות של בית"ר מרדי זנדברג, בוגר בית הספר החקלאי בוילנה אירגן בריחת הבית"רים מروسיה חורה לפולין. רבים היו הבית"רים שנלחמו נגד האויב בשורות הצבא האדום, רבים הועלו בדרגה, זכו לאאות הצעיניות גבויים ולצל"שים על אומץ ליבם וגבורתם בשדה הקרב. רבים נפלו חלל בשדות הקרב.

בשנת 1945, לאחר שיחורה של פולין התגלגה בידי הזכות למצוא שרידי יהודים, ניצולים בעירות רובנה וDOBNA, לאספם ייחדיו וכן להציל את חייהם לאחר השיחור. שוב הוקמה בעיר חלם קהילה יהודית קטנה. לאחר שיחורה של לובלין נפגשתי בעיר זו עם חיים לזר, אדם הפלפני, י. לובוצקי ושמعون לנציצקי.

ב-17 בינואר 1945, לאחר שיחורה של לודז' נתמנתי בה לקצין העיר מטעם הצבא הפולני. מיד לאחר באויל לעיר התחלתי לארגן קהילה יהודית במקום, כי שרידי השואה החלו לחזור, מקומות שונים ללודז'. גם בית"רים היו ביניהם. הם אמנים לא היו רבים, אך חשו חובה וצורך לשקם את תנועתם מחדש. ראשית-כל החליטו להדפיס מחדש את תלמידו של ראש בית"ר, זאב ז'בוטינסקי וכן היה צורך לחוף לספק מיסמכים שונים לחבריהם כדי לאפשר להם את הבריחה. המיסמכים והתמונה נדפסו בדף אחד משלתי שעמד תחת השגחתו, אך העבודה בוצעה בסכנת נפשות מתמדת. אחד שיסכן את עצמו ביותר היה המדריך הבית"רי ויקטור אורבאך וכן שמעון לנציצקי, שקיבל ממנו את החומר והפיצו בין היהודים בשלזיה. בזמן ההוא הבאתו לודז' את קצין נציגות בית"ר פרץ לסקר זיל, שהיה אחד הנציגים מחנה צ'נסטוכוב. אותה שנה, 1945 נבחרה הנציגות הראשונה של בית"ר לאחר שיחורה של פולין. לנציג בית"ר נבחר פרץ לסקר זיל ובין חברי הנציגות היו הקוטנאים: זנדברג, טיכנר וכותב הטורים האלה.

תקווה חדשה החלה להתעורר לבב כלנו. האמן, כי יפתח שלב חדש בפועלתו של בית"ר. לודז' הגיעו שליחי הבריגדה היהודית: מיכה פז, יהודה דטנר וסורקיס שהחלו בפועל להצלת נציגים. הם התמסרו לפועל זו בלב נפש ולא אחת סייננו את נפשם. במיוחד הרבה הייתה פועלתו של ד"ר טיכנר, אשר עשה רבות בהצלת שרידי השואה. דומה היה, כי איש זה אינו יודע לאות מה וכי שום קשיים וסכנות אין ביכולתם לעצור בעודם בפועל זו. הייתה זו חובה קדושה לו וכל הצלחה גרמה לו סיפוק רב. אף ממאסרו הצליח להוציא יהודים ולהבריחם מפולין, עד שהוא עצמו נאלץ לבסוף לאוסטריה. על פועלתו המסורה קיבל ד"ר טיכנר אותן ה"הגנה" ממשלה ישראל. מרדי זנדברג היה אחראי לפעולות בשצ'צ'ין, שם עבר לגרמניה והצטרף לנציגות בית"ר. אברהם גולדשטיין הגיע לאוסטריה ושם פעל בהקמת בית"ר הצעירה. באוסטריה פעל גם שמואל ויכסלפיש, שהיה אחד מפקדי פלוגות בית"ר, משם עלה באוניית מעפילים לארץ ישראל, אך נכלא כרבים בקפריסין. בראשית מלחמת ישראל, השיחור ברוח ממחנה קפריסין, הגיע לארץ-ישראל. בהגיעו לארץ נתמנה למפקד פלוגה 5 של הפלמ"ח ולחם בחזית ירושלים. ביום הוא משרות בצה"ל בדרגת רב-סרן.

שמואל לרון היה קציני-טייס במלחמת העולם השנייה. הוא נפל בשבי הגרמני, אך הצליח לבסוף ולהגיע לונדון. כאן הוא שוב התגיס ל.ר.א. והשתתף בהפצצות על ערי גרמניה ושוב נפל בשבי הגרמנים.

באופן פעיל בכל היכויים שעמדו לפני המוסדות הציוניים בעיר.

בשנת 1937 ביקרו שוב קציני בית"ר ונציגי התנועה הלאומית בקוטנה. הוויכוחים הרעוניים, והמתה החברתי לא פסקו. אדרבא, המאורעות בקרב יהדות פולין רדפו זה אחר זה.

מצבה של יהדות פולין הלק ורע. ארץ-ישראל סגורה ומסוגרת, הבריטים מתכחשים להבטחותיהם, וברחוב היהודי הולך וגובר המחנק. אמנם, עוד מהדחת בחול האויר קרייאתו של זאב ז'בוטינסקי: "יהודים, חסלו את הגולה ולא — היא תחסל אתכם!" אך כאמור, אזהרתו נשarraה כקול-קורא בדבר. והרי הסערה הלכה וקרבה, המלחמה כבר עמדה בשער, אך רבים לא הרגישו בסופה הנוראה שעמדה לעקור את יהדות פולין משורש. עוד היו בתקווה, כי הסערה תפסח עליהם ורבים אשר תחשות הסכנה הקרבה עוררה אותם משלותם, התנהמו, כי הרגע העכור יחלוף עד מהרה.

קבוצת הכשרה של בית"ר (1934) אצל ברבדה
הכשרה-גראופע פון בית"ר (1934) בי ברעודה

אולם כאשר פרצה המלחמה, בספטמבר 1939, כאשר קלגסיה של גרמניה הנאצית המזוינים מכף רגל ועד ראש פלשו לפולין עמדת יהדות פולין נבוכה, אובדת-עצות, מפוצלת ורצוצה. מעתים בלבד לא איבדו עשותוניותם, הבינו את המזיאות החדש והנדרש מהם והחלו להתכנסן לקרב. ולモתר להוסיפה, כי גורלה של קוטנה לא היה שונה מגורל יהדות פולין כולה.

חברי בית"ר מוקטנה במלחמת העולם השנייה

בית"ר גם פעל בגטו. אירגן קורסים לברית וגם בגטו התקיימה אוכרה לזכרם של זאב ז'בוטינסקי, ח. ג. ביאליק ו.ב. ג. הרצל. על פעליהם דברו מ. ולטר, אלבום ואחרים (לפי מסמכים של רינגלבלום).

רבים מאוד היו הבית"רים בצבא פולין במלחמת העולם נגד גרמניה הנאצית. שלושה בית"רים: אברהם בנט, טוביה הרשברג ושםחה מרוץ, חיילים בצבא פולין נפלו בראשת המלחמה, בהצטינם במעשי גבורה בקרב על העיר לובייך' ונהלו בקרב ע"י הנהר בזורה.

עם זרם הפליטים שהחל לנهر לרוסיה היו גם בית"רים רבים, ביניהם שלושה מפקדי בית"ר בקוטנה. תורתו של ז'בוטינסקי ליוותה אותם בכל נודיהם, כבוד עם וטובתו היה נר לרגליהם. משום כך החליט אחד ממייסדי בית"ר בקוטנה, אברהם גולדשטיין לפנות במחטב אל המarshal סטאלין והציג לו לארגן לגיון מבני הנעור היהודי שיילחם נגד הגרמנים ולאחר הנצחון הוא ישחרר את ארץ-ישראל משלטונו האנגלי. למחטב הזה לא קיבל גולדשטיין כל תשובה. אך עצם הפנייה הזאת מעידה עד מה היו חברי בית"ר דבקים בתורתו של ז. ז'בוטינסקי.

ה קופסה הכחולה של קק"ל שהיתה תליה בכניסה לבית-הכנסת הגدول בקוטנה

די בלוייע קראנ-קימט-פושקע וואס איז געהאנגען אויף דער אריינגן-אנגרטיר אין דער גראיסטר שול אין קווטנאן

מרדכי קיבל חינוך ציוני מובהק, ונמנה על פעלילי איגון "השחר". לאחר הקמת התנועה הלאומית בית"ר בעירנו ה策רף אליה והיה בין ראשיה. הוא ערך ביקורים בעיירות פולין, כדי להביא לנוער היהודי את דבר זאב ז'בוטינסקי. לאחר שהתיישב בעיר לודז' ואף שם המשיך בפעולה התנועתית ושם גם מצאה אותו המלחמה. ככל היהודים בילה את המלחמה בגיטו, אך את פעילותו למען הרעיון הציוני-הלאומי לא הפסיק גם בתנאים הקשים שהררו שם. עד הרגע האחרון היה חבר מסור ונאמן של בית"ר ועשה הרבה למען קיומה גם בתנאים האiomים. יהא זכרו ברוך!

ר' חיים זידנון. ה策טין. בפעילותו למען התנועה הלאומית בעירנו. את בניו חינך ברוח ציונית, לאhabit ארץ-ישראל ועם ישראל. נגר היה במקצועו, אך מלאכתו זו לא מנעה ממנו להיות פעיל בתנועה הציונית, להתווכח עם מתנגדים ולהוכיח אותם על דרכם המוטעית. הוא עלה ארצה יחד עם משפחתו, ובה גם בניו מושיכים את דרך אביהם. שני בניו, יעקב ומשה הנם חברי התנועה הלאומית. יעקב היה בין מקימי קופת-חולים הלאומית ומשמש כמושcir אגודה פועלי הבניין של העובדים הלאומיים. בניו משה עובד בעיריית רמת-גן. בנם השלישי נספה בימי השואה.

ת. ג. צ. ב. ה.

רק פרטם מעטים העלו על עליותיהם המופלאות, אהבתם ומסירותם של בית"ר קוטנה במהלך המלחמות העולמיים ובמלחמות השחרור. בכל דרכיהם, מעשיהם ועליותיהם ניצבה בפניהם דמותו של ראש בית"ר, זאב ז'בוטינסקי, אשר את תורתו ינקו

בגינו לארץ השתרף במבצע "כונפי-נשרים", כתיס ראשון. ביום ממשיך הוא לשרת בצה"ל כתיס בדרגת קצין. באנייה "אלטלינה" הגיעו לארץ חילאי אצ"ל: אהרן פרץ ושמואל סטוצ'ינסקי. שניהם השתתפו במלחמת השחרור. שמואל היה האחראי על חינוך צבאי בקן בית"ר, היה משתתף בעTHON בע"פ בכל יום שישי בפליטונים וסיפוריים. שמואל הוא היה אב-טיפוס עליו חלם ראש בית"ר. בילדותו ה策רף לשורות בית"ר בה ראה הדרך לשחרור עמנוא.

שמואל אלבוים, אף איש ההדר נולד בקוטנה בשנת 1910. להגשמת חלומתו, על מולדת חופשית מעול זרים, ועל מלכות ישראל על שתי גדות הירדן. שמואל היה איש מעשה, פועל בבית"ר בקוטנה. היה בעל כושר ומעוף איגודים רב ונמנה על מארגני הקורס W.F.P.W. בימי השואה לא עזב את העיר. הוא נשא בגיומו. נאם לרעיוון בית"ר עד יומו האחרון. כולם מצאו בשמו אל חבר טוב ורע נאם המוכן לעוזר לוולתו בכל עת. היה מעודד בגיומו את בני עירנו שלא יפלו ברוחם, ושלא יכנעו לגורלם המר. שמואל הילך עם כל בני עירנו לחלמנו, נפשו נשפה בשלחת יה"ה ובסעירת ההשמדה החזיר את רוחו לבוראו.

יהיה זכרו ברוך.

משה גולדוסה, עלם נעים הליכות היה ומקבל כל אדם בחיק על פניו. עוד משחר נעוריו נטהש לרעיוונות הציונות. מראשוני הבית"רים, ביחד עם אברהם גולדשטיין. כشنוסדה בעירנו התנועה הלאומית הייתה אחד הפעילים בה ובמטרצת הזמן נעשה חבר המפקדה ומורשתה לקמן תל-חי בעירנו. משה היה מקובל גם אצל הנוער מכל הזורמים. נספה בשואה.

יהיה זכרו ברוך.

עו"ד אליהו ולצמן בן יעקב, נכד לרבי יקותיאל וניינו של רבי אליהו ולצמן הנזכר (קלישר) משפחה מיוחסת בעירנו. אביו סוחר TABOAT, למד בחדר ואחר כן בגימנסיה העברית ובאוניברסיטה בורשה. אך אליהו לא הסתפק בכך ובחיותו קרוב לגיל עשרים, נמנה כבר בין ראשי המדברים בעיר ובכל המחו"ז הקוטנאי. גבוה, יפה-מראה ומשכיל, משמע דבריו בחברת מוגרים ממוני וכולם מティים לו אוזן קשבת ומקבלים דעתו. היה בין הראשונים שלחמו למען השפה העברית בקן בית"ר וגם בעיר בתנועה הציונית. גמר האוניברסיטה וקיבל תואר עו"ד. בזמן האחרון שהה בורשה ומשהgia לcotuna נכנס מיד לקן בית"ר. הביתרים חביבו אותו. זכרו של אליהו חרות בלב כל חברי שנתרו בחיים.

יהיה זכרו ברוך.

מרדכי ולטר, היה בן להורים מכובדים בעירנו. אביו היה בין מקימי הגימנסיה העברית וחבר פעיל בוועד-ההורם שלחה.

meshar נעריהם והיא אשר כבוד יישראל, הגנה על חייו העם, גאולתו
 היה להנגד עיביהם — ושייחררו לחיי קוממיות עצמאית — זו הייתה תורה של
 האלים האלה. בראש בית"ר, זאב ז'בוטינסקי וזו הדרד בה הלכו תלמידיו!

meshar נעריהם שהמשה בר לרגלייהם בכל
 תלאות החיים אשר פקדו אותם ואת כל בית ישראל בשנות
 הראשונות הראש אחד